

Motion till riksdagen 2013/14:C431

av Jonas Sjöstedt m.fl. (V)

Bostad är en social rättighet

1 Innehållsförteckning

2	Förslag till riksdagsbeslut	3
3	Sverige behöver en ny bostadspolitik.....	6
4	Bygg bort bostadsbristen.....	7
4.1	Mål om 40 000 nya bostäder per år	7
4.2	Inför ett investeringsstöd för miljövänliga hyresrätter till rimliga hyror	8
4.3	Höga byggkostnader hindrar byggandet.....	8
4.4	Ett allmännyttigt bostadsföretag i alla kommuner.....	9
4.5	Behovet av obligatoriska bostadsförmedlingar	9
4.6	Planeringsfrågor	10
4.6.1	Obligatoriska boendeplaneringsprogram.....	10
4.6.2	Kommunens rätt att bestämma upplåtelseform i detaljplan ..	11
4.6.3	Planera för cykelvägar i boendet	11
5	Renovera bostadsbeståndet	12
5.1	Upprustningsstöd för flerbostadshus	12
5.2	Hissbidrag för ökad tillgänglighet.....	13
6	Landsbygdsprogram.....	13
6.1	En samordnad bostadspolitik för landsbygden.....	13
6.2	Svaga bostadsmarknader	14
6.3	Bygg i trä.....	14
7	Stärk hyresgästens ställning	15
7.1	Värna allmännyttan och bruksvärdesprincipen	15
7.1.1	Stoppa utförsäljningarna av hyresrätter	15
7.1.2	Inför en förvärvslag.....	16
7.1.3	Revidera hyreslagen	17
7.2	Skydd mot kraftiga och snabba hyreshöjningar	18
7.3	Avskaffad fastighetsskatt för hyreshus.....	19
7.4	Trygghet att hyra i andra hand	19
7.4.1	Skäliga hyror på andrahandsmarknaden.....	19
7.4.2	Kommunal förmedling av andrahandslägenheter.....	20
7.5	Förbättra ungdomars bostadssituation.....	21

Fel! Okänt namn på

7.5.1	Studenters situation	21
7.5.2	Hysesgarantier	22
8	Bostadsbidrag	22
8.1	Utred dagens bostadsbidrag	23
9	Handlingsplan mot hemlöshet	23
9.1	Regelbunden kartläggning av hemlösheten	24
9.2	Minska antalet vräkningar	25
9.3	Bostad som en rättighet för alla	26
10	Bryt boendesegregationen	26
10.1	Stärk boendeflytandet	27
10.2	Stärk den kooperativa hyresrätten	27

2 Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett nytt bostadspolitiskt mål.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om mål om 40 000 nya bostäder per år varav majoriteten hyresrätter.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om investeringsstöd.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om Boverkets byggregler.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utarbeta en strategi för att nå målet om passivstandard.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om minst ett allmännyttigt bostadsföretag i varje kommun.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om obligatoriska bostadsförmedlingar.
8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om kommunala boendeplaneringsprogram.
9. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om möjligheten att föreskriva en viss upplåtelseform i detaljplan.
10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att tillgången till cykelvägar i bostadsområden bör säkerställas genom de planeringsinstrument som finns i plan- och bygglagen.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om upprustningsstöd.¹
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ROT-avdraget.²
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om hissbidrag.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att bygga i trä.
15. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om ett sammanhållet bostadsprogram för svaga bostadsmarknader.
16. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda norsk modell för lån till bostäder på landsbygden.
17. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Boverket bör ges i uppdrag att utreda hur man bättre nyttjar kreditstocken för bostadslån.
18. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen skyndsamt bör ta fram en samordnad bostadspolitisk strategi för landsbygdkommunerna.

Fel! Okänt namn på

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag till förbättringar av rättssäkerheten vid ombildningar.
20. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att införa en förvärvslag.
21. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om införande av vitesföreläggande.
22. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med lagförslag med innebörden att vinster som görs i kommunala bostadsbolag bör stanna i verksamheten.
23. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att system som driver upp hyrorna måste ersättas av regler som utgår från den kommunala sektorns självkostnadsprincip och allmännyttans hyresnormerande roll.
24. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att påtaglighetsrekvisitet bör tas bort.
25. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att det bör införas ett lagstadgat samrådsförfarande vid ombyggnad och renovering.
26. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att den s.k. skyddsregeln ska gälla vid ombyggnationer.
27. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om avskaffad fastighetsskatt för hyresrätter.²
28. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att lagen om uthyrning av egen bostad bör avskaffas.
29. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med skarpare åtgärder mot oskäligen hyror vid andrahandsuthyrning.
30. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör utreda förutsättningarna och villkoren för kommunal förmedling för uthyrning av lägenheter i andra hand.
31. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör få i uppdrag att ta fram en nationell handlingsplan med en nollvision för hemlöshet.³
32. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regelbundet kartlägga hemlösheten.³
33. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om vräkning av barnfamiljer.³
34. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om allas rätt till bostad.³
35. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att en parlamentarisk utredning om boendesegregation bör tillsättas i syfte att föreslå åtgärder mot densamma.

Fel! Okänt namn på

36. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på hur de boende i allmännyttans bostäder kan ges ett större inflytande över de övergripande beslut som fattas i bostadsföretagen.

¹ Yrkande 11 hänvisat till FiU.

² Yrkandena 12 och 27 hänvisade till SkU.

³ Yrkandena 31–34 hänvisade till SoU.

Fel! Okänt namn på

3 Sverige behöver en ny bostadspolitik

Sverige behöver en ny bostadspolitik med höga ambitioner. Alla människor ska ha möjlighet att leva i bra bostäder till rimliga kostnader i en trygg boendemiljö. Så är det inte i dag i bostadsbristens Sverige. Regeringens enda svar har hittills varit att underlätta för andrahandsuthyrning. I övrigt har man lämnat ifrån sig alltmer av det som borde vara politikens ansvar till marknaden, och i budgetpropositionen för 2014 aviserar man förslag som innebär steg mot marknadshyror.

Vänsterpartiets syn på bostaden är att den är en social rättighet. Bostadspolitikerna är därför en grundläggande del av den generella välfärdspolitikerna. Bostadspolitikerna behöver en ny inriktning, och Vänsterpartiet föreslår därför att det införs ett bostadspolitiskt mål enligt följande:

Alla ska ges förutsättningar att leva i goda bostäder till rimliga kostnader och i en stimulerande och trygg miljö inom långsiktigt hållbara ramar. Boende- och bebyggelsemiljön ska utgå ifrån människors efterfrågan och behov, bidra till jämlika förhållanden och särskilt främja en god uppväxt för barn och ungdomar. Vid planering, byggande och förvaltning ska en ekologiskt, ekonomiskt och socialt hållbar utveckling vara grund för verksamheten.

Detta mål ska ersätta målen för områdena Bostadsmarknad och Hållbart samhällsbyggande.

Vad som ovan anförs om ett nytt bostadspolitiskt mål bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Bostadsbristen i städerna är akut och drabbar inte minst unga. Vänsterpartiets mål är att det ska byggas 40 000 bostäder årligen och i den här motionen presenterar vi åtgärder för att uppnå detta. Våra förslag handlar också om upprustning av det nuvarande bostadsbeståndet. Stora delar av framför allt miljonprogrammets bostäder behöver renoveras samtidigt som de bostäder som renoveras i dag i många fall blir för dyra för de hyresgäster som bor där. Vänsterpartiet menar att man måste ha inflytande över sitt boende även om man inte äger det. Motionen innehåller förslag till åtgärder som syftar till att stärka hyresgästens ställning och att värna om allmännyttan i Sverige. Slutligen vill vi ha en översyn av reglerna kring bostadsbidragen, och behandlar problemen med växande hemlöshet.

4 Bygg bort bostadsbristen

Det råder i dag en akut bostadsbrist i stora delar av Sverige, inte minst i storstadsregionerna. Enligt Boverket¹ bedömer 126 av landets kommuner att de har brist på bostäder. Bostadsbristen innebär att trångboddhet och otrygghet breder ut sig. Följden blir att människors livssituation försvåras, att deras drömmar och frihet inskränks. Även arbetsmarknadens funktionssätt påverkas när människor tvingas tacka nej till arbeten för att de saknar bostad. HSB har också låtit beräkna konsekvenserna av bostadsbristen för tillväxten i Stockholmsregionen den närmaste tjuugoårsperioden. Kostnaden uppskattas till flera hundra miljarder kronor. Även om man bör använda den här typen av siffror med viss försiktighet kan man konstatera att bostadsbristen också påverkar tillväxten negativt.

Särskilt stor är avsaknaden av hyresrätter. Andelen kommuner som uppger att de har brist på hyresrätter fortsätter att öka och är nu upp i 85 procent. Hela 246 kommuner har alltså brist på hyresrätter. Bristen på hyresrätter drabbar främst personer som inte är etablerade på bostadsmarknaden eller som behöver flytta men inte har råd att köpa en bostad, t.ex. ungdomar. Nästan 290 000 unga vuxna saknar i dag ett eget boende. För att fylla behovet skulle det behövas ca 190 000 bostäder².

Samtidigt ligger bostadsbyggandet på en historiskt låg nivå. Under de senaste åren har antalet byggda bostäder i Sverige legat runt 20 000 per år, en byggtakt som under de senaste 50 åren bara underskridits under några år på 1990-talet.

4.1 Mål om 40 000 nya bostäder per år

Vänsterpartiet vill möta bostadsbristen med ett ökat bostadsbyggande. Medan bostadsministern lämnar ifrån sig frågan om bostadsförsörjningen till marknaden så menar Vänsterpartiet att det behövs politiska åtgärder och ansvarstagande. Genom att investera i nyproduktion av bostäder skapas samhällsnyttiga jobb. Vi kan också konstatera att det investeringsstöd för hyresrätter som fanns åren 2001–2006 hade effekt på såväl omfattningen som inriktningen på bostadsbyggandet.

Vänsterpartiets mål är att det ska byggas 40 000 nya bostäder om året. En majoritet av dessa bör vara hyresrätter. Vi är därför beredda att avsätta statliga medel de kommande tio åren för att långsiktigt investera i byggandet av hyresrätter. Vad som ovan anförs om ett mål om 40 000 nya bostäder per år varav majoriteten hyresrätter bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

¹<http://www.boverket.se/OmBoverket/Webbokhandel/Publikationer/2013/Bostadsmarknaden-2012-2013/>.

²http://www.hyresgastforeningen.se/Om_Oss/ladda_hem/rapporter/ungas_boende/Document/s/Sverige%202013%20Hur%20bor%20unga%20vuxna%20-%20Hur%20vill%20de%20bo.pdf.

Fel! Okänt namn

4.2 Inför ett investeringsstöd för miljövänliga hyresrätter till rimliga hyror

Vänsterpartiet föreslår att det införs ett statligt investeringsstöd för att stimulera ökat bostadsbyggande med inriktning mot resurssnåla hyresrätter. Med vårt förslag möjliggörs för en fördubbling av antalet nyproducerade hyresrätter jämfört med i dag. Som villkor för att ta del av stöden ställs krav på att boendekostnaderna blir rimliga enligt samma ordning som tillämpades inom det investeringsstöd som funnits tidigare. Målet ska vara ett i förväg fastställt produktionskostnadstak.

Investeringsstödet till nyproduktion ska bidra till klimatomställningen. Miljökraven bör vara högt ställda. För att få ta del av stödet ska fastigheterna därför klara energiförbrukningskrav på 75, 65 och 55 kWh per kvadratmeter och år beroende på geografisk zon. Investeringsstödet ska riktas mot orter där bristen på ändamålsenliga och efterfrågade bostäder är särskilt stor. Även kooperativa hyresrätter liksom studentbostäder med hyresrätt omfattas av stödet. Bidraget kan uppgå till högst 300 000 kronor per lägenhet och med en stimulans på 25 procent.

Inriktningen på hyresrätter behövs så länge denna boendeform är missgynnad. Forskning visar att en tidsbegränsning är viktig för att komma igång med bostadsproduktionen. Vi anser därför att dessa investeringsstöd riktade till hyresrätter ska utvärderas och omprövas efter ca tio år. Därefter behöver nya riktlinjer tas fram. I Vänsterpartiets budgetmotion, 2013/14:Fi254, anslås medel för detta ändamål.

Vad som ovan anförs om investeringsstöd bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.3 Höga byggkostnader hindrar byggandet

Höga produktionskostnader pekas ofta ut som en av huvudanledningarna till den låga nivån på byggandet. Flera faktorer verkar fördrivande på byggandet, t.ex. den bristande konkurrensen i byggsektorn liksom det faktum att bostadsbristen driver upp markpriserna. Att sänka byggkostnaderna är en viktig fråga för att kunna öka byggtakten. Vårt förslag till investeringsstöd för hyresrätter ska också ses i detta sammanhang.

I vintras presenterade Byggkravsutredningen sitt delbetänkande ”Ökat bostadsbyggande och samordnade miljökrav – genom enhetliga och förutsägbara byggregler”. Enligt betänkandet beror en del av de höga byggkostnaderna på att kommunerna tillåts ställa mer långtgående tekniska krav på byggen som går utöver Boverkets nationella krav. Framför allt gäller detta kommunala särkrav som avser bostäders energianvändning. Vänsterpartiet delar utredningens bedömning att kommunala särkrav fördrivar och försvårar industriellt byggande. Vi välkomnar därför regeringens beslut att gå vidare med utredningens förslag.

Vänsterpartiet vill betona att det är kraven på energieffektivitet i Boverkets byggregler (BRR) som är för låga. Om man tar bort kommunernas möjlighet-

er att ställa högre krav på t.ex. energieffektivitet än de som anges i BBR så bör dessa i sin tur skärpas rejält i förhållandet till dagens regler. Bostadssektorn måste i högre utsträckning än i dag bidra till klimatomställningen. Regeringen har aviserat att detta ska ske, men har samtidigt under mandatperioden avvisat förslag till skärpta energikrav i byggreglerna.

Vad som ovan anförs om Boverkets byggregler bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet menar att alla nya bostäder på sikt ska byggas med att s.k. passivstandard, dvs. att energiförbrukningen ska ligga på 45–55 kWh per kvadratmeter beroende på plats i Sverige. Detta bör på sikt bli norm vid nybyggnation. Regeringen bör utarbeta en strategi för att nå detta mål om passivstandard. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.4 Ett allmännyttigt bostadsföretag i alla kommuner

Allmännyttan är av största vikt både för en social bostadspolitik och för bostadsförsörjningen. Genom det allmännyttiga bostadsbolaget kan kommunen påverka hur och hur mycket som byggs. Därför bör en del av den statliga bostadspolitikerna vara att säkerställa och utveckla allmännyttans ställning.

Regeringens politik går dessvärre i motsatt riktning. Under förra mandatperioden upphävde regeringen den s.k. tillståndsplikten vid överlåtelser av kommunala bostadsföretag. Det innebär att det står kommunerna fritt att sälja hela eller delar av de allmännyttiga bostadsbestånden utan att begära länsstyrelsens tillstånd. Ett av skälen för lagändringen uppgavs vara att alla kommuner inte har allmännyttiga bostadsföretag. Det är en märklig ordning att motivera upphävandet av ett generellt regelverk som träffar alla kommuner med att en handfull kommuner inte har ett allmännyttigt bostadsbolag. Tvärtom är det viktigt att kommunerna stärker sina bostadsföretag och utvecklar möjligheterna att tillhandahålla bra bostäder till kommunens invånare till självkostnads- och bruksvärdesprinciper.

Av detta skäl bör det i varje kommun finnas minst ett allmännyttigt bostadsbolag. I syfte att uppnå detta bör de kommuner som i dag saknar ett allmännyttigt bostadsbolag ha ansvar för att ett sådant på sikt byggs upp i kommunen. Regeringen bör återkomma med förslag kring hur detta ska genomföras. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.5 Behovet av obligatoriska bostadsförmedlingar

Man ska inte behöva vara beroende av kontakter för att få en bostad. Förutom att det måste finnas fler bostäder, och i synnerhet hyresrätter, så måste dessa fördelas på ett rättvist och förutsägbart sätt. För detta ändamål är bostadsförmedlingar ett bra verktyg. I dag är det bara ett fåtal kommuner som har en kommunal bostadsförmedling. Förutom att bostadsförmedlingar kan fördela bostäder på ett rättvist sätt kan de vara ett betydelsefullt instrument för boen-

Fel! Okänt namn på

deplanering genom att statistik på önskade bostäder avseende läge och storlek blir tillgänglig.

I 3 § bostadsförsörjningslagen står det att inrättandet av en bostadsförmedling och regionalt samarbete är frivilligt. Regeringen har i proposition 2012/13:178 En tydligare lag om kommunernas bostadsförsörjningsansvar, föreslagit skärpta skrivningar om kommunernas bostadsförsörjningsansvar. Vänsterpartiet står i huvudsak bakom regeringens förslag, men konstaterar samtidigt att regeringen lämnar det viktiga instrumentet bostadsförmedling oförändrat. Enligt lagstiftningen kan regeringen, om behov föreligger, ålägga en kommun att inrätta en bostadsförmedling lokalt eller regionalt. Vänsterpartiet menar att frivilligheten bör tas bort. Alla kommuner ska i stället vara skyldiga att i egen regi, eller genom regional samverkan, ordna en bostadsförmedling som genom transparenta regler förmedlar de flesta såväl allmännyttiga som privata lägenheter. Vad som ovan anförs om obligatoriska bostadsförmedlingar bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

4.6 Planeringsfrågor

Den nya plan- och bygglagen trädde i kraft 2011, men det står redan klart att den har brister och behöver moderniseras. Plan- och byggprocessen behöver effektiviseras och byråkratin minskas. Även överklaganden av detaljplaner är tidsödande och försenar byggprocesser. Av bl.a. dessa skäl tillstyrkte civilutskottet i våras ett tillkännagivande om att tillsätta en parlamentarisk kommitté med ett brett uppdrag att föreslå förändringar för att få till stånd en snabbare och effektivare plan- och byggprocess. Regeringen har emellertid inte tillsatt någon sådan kommitté, men vi förutsätter att det kommer att göras skyndsamt.

4.6.1 Obligatoriska boendeplaneringsprogram

Kommunerna har i dag en möjlighet att utifrån ett program ge förutsättningar för hur ett bostadsområde ska byggas med avseende på antal lägenheter, upplåtelseform osv. Detta är dock inget krav.

Vänsterpartiet menar att det ska vara obligatoriskt för kommunerna att upprätta boendeplaneringsprogram för att kunna garantera hög kvalitet i bostäder och boendemiljöer. Vi tror också att obligatoriska boendeplaneringsprogram skulle främja samhällsdebatten kring bostadsfrågor. Boendeplaneringsprogrammen ska redovisas till regeringen via länsstyrelserna. De ska behandla såväl handlingsplaner för nyproduktion och ombyggnad som förändringar i service, infrastruktur och omgivande miljö. Vad som ovan anförs om obligatoriska boendeplaneringsprogram bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Genom markpolitiken har kommunen ett kraftfullt verktyg att påverka förutsättningarna för nyproduktion av bostäder. Tillgången till mark, priset på mark och villkor för markanvisning är viktiga faktorer för den kommunala utvecklingen och möjligheten att möta behovet av bostäder. För kommunen

kan det vara kortsiktigt lockande att göra sig av med mark och sälja till högstbjudande. Men långsiktigt är det fördelaktigt att kommunen har kontroll över så mycket mark som möjligt. Därför bör kommuner i större utsträckning än i dag avstå från att sälja mark och i stället välja att upplåta marken med tomträtt. Vänsterpartiet anser att det ska vara en utgångspunkt för kommunens arbete med det obligatoriska boendeplaneringsprogrammet.

4.6.2 Kommunens rätt att bestämma upplåtelseform i detaljplan

Människors möjligheter att välja hur de vill bo bör stärkas. Därför är det angeläget att kommunerna genom en aktiv bostadspolitik bidrar till ett varierat utbud av bostäder och upplåtelseformer. På så vis förbättras möjligheterna för den enskilde att få ett bra och ändamålsenligt boende. Bostadspolitiken är också viktig för att bekämpa den segregation som framför allt präglar våra stora städer. Förslaget om obligatoriska boendeplaneringsprogram ovan är ett sätt att säkerställa att det byggs med blandade upplåtelseformer. Det skulle också vara en viktig åtgärd för att bryta segregationen.

En annan konkret åtgärd kan vara att förändra plan- och bygglagen så att kommunerna ges möjlighet att föreskriva en viss upplåtelseform i detaljplan. Förutsättningarna för att använda översiktsplaner på motsvarande sätt bör också ses över. Det är viktigt att det finns regler som gör att inte hyresrätter som skapas på detta sätt kan omvandlas till bostadsrätter. Vad som ovan anförs om möjligheter för kommunen att föreskriva en viss upplåtelseform i detaljplan bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

För att skapa fler bostadsområden med blandade boende- och upplåtelseformer bör också kompletteringsbebyggelse användas i större utsträckning så att det byggs fler hyresrätter i utpräglade villaområden och områden där bostadsrätter dominerar. På motsvarande sätt är det önskvärt att villor, radhus och bostadsrätter byggs i områden som domineras av hyresrätter. Även kompletteringsbebyggelse av radhus, kedjehus eller parhus i hyresform bör prövas.

4.6.3 Planera för cykelvägar i boendet

Vid planering av nya bostäder och förändringar av bebyggda miljöer ska höga krav ställas på miljövänliga transportmöjligheter och minskad bilanvändning. Tillgång till bra kollektivtrafik och goda förutsättningar för cykeltrafik bör lyftas fram. Det förutsätter ett planeringsperspektiv som väger samman ekologiska, ekonomiska och sociala aspekter med markanvändnings- och bebyggelsefrågor.

Cykeln är ett viktigt transportmedel. Aspekter som minskad miljö- och klimatpåverkan, förbättrad hälsa och ökad trafiksäkerhet är alla intimt förknippade med cykeln. Men det finns även positiva sociala dimensioner i och med att cykeln är ett relativt billigt transportfordon. Det gör att den är tillgänglig även för människor med låga inkomster, t.ex. barn och ungdomar. I Trafikverkets kapacitetsutredning 2012 konstateras också att bilen måste få en minskad roll och cykeltrafiken förbättrade möjligheter för att vi ska nå våra

Fel! Okänt namn på

klimatmål. Att planera för cykel- i stället för bilparkering sänker också byggkostnaderna.

Cykeltrafiken prioriteras sällan med avseende på investeringar. Därför bör tillgången till cykelvägar i bostadsområdena säkerställas genom de planeringsinstrument som finns i plan- och bygglagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5 Renovera bostadsbeståndet

Under de s.k. rekordåren 1961–1975 byggdes det över en miljon bostäder. I dag finns 850 000 lägenheter i flerbostadshus från denna period. Renoveringsbehovet är nu stort i en stor del av miljonprogrammen.

5.1 Upprustningsstöd för flerbostadshus

I dag är hyresfastigheter liksom bostadsrättsföreningar undantagna från regeringens ROT-avdrag. Vänsterpartiet vill skapa förutsättningar för att landets hyresgäster ska kunna bo i moderna, funktionella lägenheter med ökad tillgänglighet och med låg energiförbrukning, samt låga koldioxidutsläpp. Befintligt bostadsbestånd bör upprustas för dagens och framtidens behov.

Därför föreslår vi att det införs ett upprustningsstöd för boende i flerbostadshus. Stödet riktas till hyresrätter eller bostadsrättsföreningar som genomför genomgripande renovering förutsatt att den leder till minst 30 procent minskad energianvändning. I dag utgör användningen av energi i bostäder och lokaler uppemot 40 procent av den totala energianvändningen. Upprustningsstödet bör uppgå till max 50 procent av arbetskostnaden upp till ett tak om 100 000 kronor per lägenhet (dvs. 50 000 kronor i stöd per lägenhet). Med vårt stöd skulle 60 000 hyreslägenheter kunna totalrenoveras per år.

I Vänsterpartiets budgetmotion, 2013/14:Fi254, avsätter vi 1,5 miljarder kronor 2014 och därefter 3 miljarder kronor årligen för detta ändamål.

Vad som ovan anförs om att införa ett upprustningsstöd bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I ett läge där byggkonjunkturen är vikande menar Vänsterpartiet att det är viktigt att hålla uppe efterfrågan. Förutom att renovera flerbostadshus föreslår vi bl.a. stöd för att rusta välfärdslokaler och att tillgänglighetsanpassa offentliga och kommersiella lokaler. Som en konjunkturåtgärd vill vi därför också behålla dagens ROT-avdrag under åren 2014–2016 för att sedan ersätta det med andra, mer samhällsnyttiga byggsatsningar. Vi avser att återkomma med krav på energieffektiviseringar så att ROT-avdraget används till klimatanpassningsåtgärder. För att få en bättre fördelningspolitisk profil på ROT-avdraget föreslår vi att den maximala skattereduktionen sänks till 15 000 kronor 2015 och 2016. I dag gör mer än hälften av köparna av ROT-tjänsterna en skattereduktion som är mindre än 15 000 kronor.

Vad som ovan anförts om ROT-avdraget bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

5.2 Hissbidrag för ökad tillgänglighet

Samhället har ett omfattande ansvar för en generell tillgänglighet och anpassning av boendet för personer med olika former av funktionsnedsättning utifrån deras individuella behov. Kvinnor och män med funktionsnedsättningar ska ha ett stort inflytande över det egna boendet och dess närmiljö, menar Vänsterpartiet. Se även motion 2013/14:So456, Delaktighet för personer med funktionsnedsättning.

De kommande årtiondena kommer andelen äldre att öka. Det ställer särskilda krav på anpassning av bostäder, bostadsområden, service och trafiksystem.

Att installera hiss i befintliga bostäder är en av de mest effektiva åtgärderna för att skapa tillgänglighet. Hiss är också av stor betydelse för äldres möjligheter att bo kvar hemma, vilket många önskar. Dessvärre är hissinstallation också väldigt kostsamt. Därför bör ett hissbidrag inrättas. Vi avsätter 100 miljoner kronor årligen till detta i vår budgetmotion. Erfarenheterna från tidigare hissbidrag har visat att intresset för sådana bidrag varit stort och bidragit till att hissar installerats. Äldredelegationen har belyst frågan om hissbidrag och man pekar på vikten av att ett sådant bidrag finns under en längre period. Hissbidrag bör utformas som ett tillgänglighetsbidrag för att även täcka in sådana tillgänglighetsskapande åtgärder som behövs utöver hissen och som kan vara nödvändiga för att hissen som sådan ska ha någon betydelse för tillgängligheten i fastigheten. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6 Landsbygdsprogram

6.1 En samordnad bostadspolitik för landsbygden

Vänsterpartiet anser att en samordnad bostadspolitisk strategi ska tas fram för att bryta dödläget i bostadsbyggandet i landsbygdens många kommuner och för att skapa en långsiktigt hållbar och framtidsinriktad bostadsproduktion. Det räcker inte med enbart enstaka insatser utan det behövs en helhetsinriktad politik som säkerställer ett efterfrågestyrt byggande, en jämn och kostnadskontrollerad produktion med bra kvalitet under längre perioder och en strategi som ger lokala byggföretag m.fl. konkurrensmöjligheter gentemot de stora regionala och nationella byggbolagen. Regeringen bör skyndsamt ta fram en samordnad bostadspolitisk strategi för landsbygdskommunerna. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Fel! Okänt namn

6.2 Svaga bostadsmarknader

Samtidigt som det råder bostadsbrist på många platser finns det också en del kommuner med väldigt svaga bostadsmarknader. Befolkningsminskningen på dessa orter har skapat ett akut behov av att avveckla lägenheter, och inte sällan har bostadsföretagen svåra ekonomiska problem. För många kommuner och deras bostadsföretag blir detta en övermäktig uppgift. Det behövs en samverkan med berörda parter kring ett program för att hantera problem på svaga bostadsmarknader. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Vänsterpartiet noterar att regeringen har tillsatt en utredning som ska se över situationen på svaga bostadsmarknader. Utredningen ska ta sig an flera frågor som Vänsterpartiet lyft fram under en tid, t.ex. situationen för de kommunala bostadsbolagen som verkar på svaga bostadsmarknader. Vänsterpartiets ingång är dock, i motsats till de avsikter som regeringen uttrycker i utredningsdirektiven, att det bör finnas ett allmännyttigt bostadsbolag i varje kommun. Livskraftiga allmännyttiga bostadsbolag är grundläggande för att klara bostadsförsörjningen och för möjligheten att föra en social bostadspolitik.

Även på orter med svaga bostadsmarknader finns det givetvis företag som är i behov av att rekrytera personal, och då är bostadsfrågan central. Det kan t.ex. vara svårt att få lån för att bygga en villa på orter med fallande priser på villor. Det kan innebära att nyproduktionspriset överstiger marknadsvärdet på fastigheten. En sådan situation kan innebära stora problem för det lokala näringslivet och för enskilda familjer. Det finns i dag statliga kreditgarantier för byggande i gles- och landsbygd, men det är uppenbart att dessa inte fungerar. Frågan om hur man ska kunna bygga nytt även på landsbygden tas upp i regeringens utredningsdirektiv vad gäller svaga bostadsmarknader.

Vänsterpartiet vill i detta sammanhang specifikt lyfta fram möjligheten att, enligt norsk modell, införa ett låneverktyg som säkrar bostadsfinansieringen i hela landet. I Norge har den tidigare regeringen haft ett uttalat mål, och en politisk vilja, att möjliggöra för människor att bo på landsbygden. Även i Sverige bör målet vara att villor ska kunna byggas i områden där värdeutvecklingen för fastigheter är negativ, och det bör utredas om den norska modellen skulle kunna fungera i Sverige. Detta bör riksdagen som sin mening ge till känna.

Utifrån samma målsättning bör Boverket få i uppdrag att utreda hur man bättre utnyttjar kreditstocken för bostadslån. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

6.3 Bygg i trä

Bostadssituationen ser inte likadan ut överallt i landet. Bostadsbristen är i dag akut i många kommuner, såväl i storstadsregionerna som på landsbygden. Vänsterpartiet vill att bostadsbyggandet ska öka och satsar därför på att införa ett investeringsstöd för att bygga miljövänliga hyresrätter med rimliga hyror.

En del av investeringsstödet ska vara riktat för byggande av flerbostadshus i trä. Dagens moderna trähuskonstruktioner har många fördelar gentemot andra byggmaterial. Det är ett miljövänligt material, byggtiden är kort och byggnadskostnaderna är generellt lägre. Eftersom råvaran finns på den svenska landsbygden har flera nybyggda bostäder i trä dessutom goda möjligheter att leda till fler arbetstillfällen.

Vad som ovan anförs om att bygga i trä bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7 Stärk hyresgästens ställning

7.1 Värna allmännyttan och bruksvärdesprincipen

Vänsterpartiet värnar allmännyttans roll och framtid. För oss är det viktigt med livskraftiga och ekonomiskt starka allmännyttiga bostadsbolag för att klara bostadsförsörjningen och för att föra en social bostadspolitik. I egenskap av demokratiskt ägda företag ska dessa verka för allmännyttiga mål. Hyres-sättningen på bostadsmarknaden ska styras av ett bruksvärdessystem som garanteras genom kollektivt förhandlade hyror. Genom hyror som motsvarar bostadens standard och kvalitet är syftet att kunna ge alla hyresgäster, oberoende av inkomst, en bra bostad till en rimlig kostnad. Ibland hävdas det att det är bruksvärdessystemets fel att det byggs så få hyresrätter. Vänsterpartiet menar tvärtom att det är bostadsbristen och den prispress uppåt den för med sig på ägda bostäder som skapar ett tryck uppåt även på hyrorna. Vänsterpartiet vill möta bostadsbristen med ökat byggande och föreslår att det införs ett investeringsstöd för att kunna bygga miljövänliga hyresrätter med rimliga hyror. Vi säger nej till marknadshyror.

Inriktningen på regeringens politik går tyvärr i motsatt riktning. I budgetpropositionen för 2014 meddelar regeringen att man överväger förslag om att utvidga systemet med s.k. presumtionshyror, dvs. att hyran för nya bostäder får vara högre än bruksvärdet under en viss period. En utvidgning av systemet skulle innebära att hyresgäst och hyresvärd får träffa individuella avtal om högre hyror vid inflyttning i nybyggda lägenheter, alltså marknadshyror. Vänsterpartiet säger bestämt nej till sådana eventuella förslag. I andra änden vill regeringen tillsätta en utredare med uppdrag att se över hur dåligt underhållna fastigheter och låg standard ska ge lägre hyror för hyresgästerna. Vänsterpartiet menar alla människor ska ha rätt till en bra bostad till rimliga kostnader. På annan plats i motionen föreslår vi både ett upprustningsstöd för hyresrätter och åtgärder mot fastighetsägare som missköter sig.

7.1.1 Stoppa utförsäljningarna av hyresrätter

Bristen på hyresrätter fortsätter att öka samtidigt som nästan 290 000 unga vuxna saknar eget boende. Ofta efterfrågar ungdomar hyresrätter med rimliga hyresnivåer. Förutom att bygga bort bostadsbristen behöver det befintliga beståndet av hyresrätter förbli just hyresrätter. Regeringens politik är inriktad

Fel! Okänt namn på

på boenden som kräver att man har en kapitalinsats och att öka den sekundära hyresmarknaden, främst boende i andrahand.

Ett stort problem är att hyresrätter säljs och ombildas till bostadsrätter. Sedan år 2000 har ca 160 000 hyresrätter ombildats till bostadsrätter i landet. Av dessa finns 72 procent eller ca 115 000 i Stockholms län.³ Stockholms stad dominerar också utförsäljningen av allmännyttans lägenheter. Under år 2012 såldes 5 400 av allmännyttans lägenheter i Stockholm, varav ca 1 400 ombildades till bostadsrätter. Regeringen har genom upphävandet av den s.k. tillståndsplikten vid överlåtelse av kommunala bostadsföretag aktivt arbetat för att sälja ut det allmännyttiga bostadsbeståndet.

Vänsterpartiet vänder sig emot den här utvecklingen som innebär höjda trösklar för att få ett eget boende för många utan förmögenhet, och att bostadsmarknaden dräneras på hyresrätter med låga hyror. Ibland sägs utförsäljningar syfta till att finansiera nyproduktion av nya hyresrätter. De få hyresrätter som byggs med sådan finansiering har normalt mycket högre hyra än de sålda lägenheterna. Hyresgäster som efterfrågar hyresrätter med samma hyresnivåer som de som sålts ut har ofta inte råd att hyra i de nyproducerade bostäderna med hög hyra. Av dessa skäl motsätter sig Vänsterpartiet ombildningar från hyresrätter till bostadsrätter. Det är ombildningen vi är emot, inte upplåtelseformen bostadsrätt i sig.

Regeringen har tillsatt en utredning som syftar till att lämna förslag på hur det ska kunna bli möjligt att ombilda hyresrätter till ägarlägenheter. Vänsterpartiet var motståndare till att över huvud taget införa upplåtelseformen ägarlägenheter. Att möjliggöra ombildning av hyresrätter till ägarlägenheter menar vi är ett steg i helt fel riktning.

Beslut om utförsäljningar görs i kommunerna. På riksnivå finns lagar som reglerar ombildningar till bostadsrätter. Rättssäkerheten vid ombildningsprocessen är bristfällig. Det behöver t.ex. införas en begränsning av antalet omröstningar bland de boende för att försöka få till stånd en ombildning inom en avgränsad tidsperiod. Vidare behöver kraven skärpas vad gäller hur stor andel av de boende som måste stödja en ombildning för att den ska kunna genomföras. Förstärkningar behöver också göras för att öka förtroendet för att allt går rätt till under processens gång. En opartisk funktion såsom notarius publicus ska delta på föreningsstämmorna för att öka rättssäkerheten. Regeringen bör återkomma med förslag till sådana förbättringar av rättssäkerheten vid ombildningar. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.1.2 Inför en förvärvslag

Det finns ett flertal exempel på hyresvärdar som inte sköter sig. I medierna rapporteras det med jämna mellanrum om fastighetsägare som inte lagar fuktskador eller underlåter att sanera bort skadedjur i lägenheter. Det måste kunna gå att hindra oseriösa hyresvärdar från att förvärva nya fastigheter och på så sätt skydda hyresgästerna. Någon form av prövning av fastighetsägaren, t.ex. i

³ http://www.scb.se/Pages/PressRelease___357833.aspx.

hyresnämnden, kan vara en lösning. En sådan lagstiftning får också antas ha en förebyggande effekt.

Vad som ovan anförs om att införa en förvärvslag bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det finns i dag möjligheter att tvångsförvalta fastigheter där ägaren missköter underhållet av sin fastighet och hyresgästernas boendemiljö. Vänsterpartiet föreslår på annan plats i motionen att det införs ett upprustningsstöd för att underlätta och påskynda omfattande renoveringar av hyreshus. Det finns också skäl att överväga åtgärder som sätter press på fastighetsägaren att ta sitt lagstadgade ansvar för renovering och underhåll där detta inte sköts. Att införa en möjlighet att vitesförelägga fastighetsägare som inte uppfyller rimliga krav på underhåll och renovering är en sådan åtgärd.

Vad som ovan anförs om att införa en vitesföreläggande bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.1.3 Revidera hyreslagen

Sedan 2011 tillämpas en del nya regler avseende allmännyttan och hyressättningen. En förändring gentemot tidigare lagstiftning är att de allmännyttiga bostadsbolagen ska bedriva sin verksamhet enligt affärsmässiga principer. En konsekvens av detta är att den kommunala grundprincipen om självkostnad undantas. Den nya lagen om allmännyttiga kommunala bostadsaktiebolag begränsar i viss mån kommunernas möjligheter att ta ut pengar från sina bostadsbolag och använda dem till andra verksamheter. Trots detta finns det exempel, framför allt från Stockholms stad, där den borgerliga majoriteten beslutat att ta pengar från de allmännyttiga bolagen och använda till kommunens verksamheter. Hyresgästerna i allmännyttan får därmed betala mer för de kommunala verksamheterna än övriga invånare. För räkenskapsåret 2011 gjordes värdeöverföringar från kommunala bostadsbolag till kommuner som uppgick till nästan 1,7 miljarder kronor.⁴ I Stockholm vill kommunen i år ta ut hela 3,3 miljarder ur sina bostadsbolag.⁵ Detta menar vi är både orimligt och orättvist. Vinster som görs i kommunala bostadsbolag bör stanna i verksamheten. Regeringen bör återkomma med ett lagförslag med denna innebörd. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Effekterna av den nya lagstiftningen måste utvärderas och följas upp. Vänsterpartiet välkomnar därför det faktum att regeringen har gett Boverket i uppdrag att följa upp de regelförändringar som infördes 2011 med sikte på en framtida utvärdering.

En annan fråga rör hyreslagen och förändringen som innebär att allmännyttans hyresnormerande funktion har ändrats. Tidigare prövade hyresnämnden främst hyran mot hyressättningen i likvärdiga allmännyttiga bostadsföretag. Nu har den regeln ersatts med en regel om att jämförelse görs med lik-

⁴ <http://www.boverket.se/Global/Webbokhandel/Dokument/2013/Den-nya-lagstiftningen-pa-hyresbostadsmarknaden.pdf>.

⁵ <http://www.dn.se/nyheter/sverige/pengar-flodar-ur-de-kommunala-bostadsbolagen>.

Fel! Okänt namn på

värdiga lägenheter med förhandlade hyror hos kommunala och privata bostadsföretag.

Hyresgästföreningen har undersökt skillnaden mellan privata värdar och allmännyttan. Resultatet visade att de privata värdarnas hyra i denna undersökning låg klart över allmännyttans. System som driver upp hyrorna måste ersättas av regler som utgår från den kommunala sektorns självkostnadsprincip och allmännyttans hyresnormerande roll. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

I hyreslagen finns det s.k. påtaglighetsrekvisitet. Det innebär att hyresnämnden vid en hyresprövning inte ska anse en hyra som skälig om den är ”påtagligt högre än hyran för lägenheter” som är likvärdiga. Motivet till att låta hyran vara något högre än allmännyttans hyror var att skapa rörlighet i prisbildningen. Som detta tillämpats i praktiken har fastighetsägarna kunnat räkna med ett påslag på ca 5 procent på allmännyttans hyror vid jämförelseprövningar. Detta har inneburit utrymme för extra hyreshöjningar. Därför bör påtaglighetsrekvisitet tas bort. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.2 Skydd mot kraftiga och snabba hyreshöjningar

Bostaden är inte som vilken vara som helst. Snabba hyreshöjningar kan inte mötas snabbt och enkelt med ett byte av bostad. Hyresgästens inkomst, ledigt utbud av andra bostäder, arbete, studier m.m. kan vara reella hinder.

I dag har vi en situation där renoveringar och ombyggnader av bostäder kan innebära orimligt stora hyreshöjningar. I flera uppmärksammade fall har hyran stigit med upp till 60 procent. Med så höga hyreshöjningar är det många som helt enkelt inte har råd att bo kvar. Därmed är hyresgästens besittningsskydd i praktiken hotat. Bostadsbristen gör dessutom att det på många håll i landet inte finns några lediga lägenheter att flytta till för den som inte längre kan bo kvar.

Vänsterpartiet tycker att det är angeläget att bostadsbeståndet, inte minst miljonprogrammets lägenheter, renoveras och rustas för dagens och framtidens behov. Vi föreslår därför på annan plats i motionen att det införs ett upprustningsstöd för flerbostadshus. Ett av syftena med detta är att hyran ska kunna hållas på en rimlig nivå även efter en renovering.

Det är också viktigt att hyresgästerna ges inflytande i upprustningsprocessen så att det renoveras för de människor som faktiskt bor i ett bostadsområde, inte för potentiella hyresgäster med högre inkomster.

Genom att ge hyresgästerna inflytande över ombyggnaden kan det säkerställas att de kan bo kvar även efteråt. I dag vittnar många hyresgäster om att de inte alls har fått vara med och påverka omfattningen av en renovering. Detta trots att hyresgästerna enligt lag ska ge sitt godkännande till en ombyggnad innan den startar. Problemet i dag är att även om hyresgästerna skulle motsätta sig en ombyggnad så kan fastighetsägaren söka tillstånd för sina planer hos hyresnämnden. I syfte att ge hyresgästerna verkligt inflytande över sitt boende föreslår Vänsterpartiet att det i samband med ombyggnader

inrättas ett lagstadgat samrådsförfarande mellan representanter för hyresvärderna och hyresgästerna. På så sätt tas hyresgästernas kunskap om sitt boende till vara. Samrådsförfarandet bör exempelvis kunna leda till att flera ombyggnadsalternativ tas fram, och att hyresnivåerna som följer av dessa tydligt redovisas innan hyresgästerna godkänner ombyggnationen.

Vad som ovan anförs om att införa ett lagstadgat samrådsförfarande vid ombyggnad och renovering bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

När en upprustning leder till avsevärt höjda hyror behövs en infasningstid så att inte hela hyreshöjningen kommer i ett slag. Därför bör den s.k. skyddsregeln som kan användas vid stora hyreshöjningar även gälla vid ombyggnader. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.3 Avskaffad fastighetsskatt för hyreshus

Vänsterpartiet menar att skattemässig neutralitet ska råda mellan bostäder med olika upplåtelseformer. I dag är hyresrätten missgynnad. Stödet till nybyggnation av hyresrätter har tagits bort, samtidigt som villaägare och bostadsrättsinnehavare har rätt till ränteavdrag och ROT-avdrag. Även fastighetsskatten har förändrats så att ägda bostäder gynnas.

Vänsterpartiet vill därför avskaffa fastighetsskatten för hyreslägenheter. Förslaget inkluderar studentlägenheter. Ett borttagande av fastighetsskatten för hyresrätter sänker också boendekostnaderna för hyresgästerna. Se även Vänsterpartiets budgetmotion, 2013/14:Fi254.

Vad som ovan anförs om att avskaffa fastighetsskatten för hyresrätter bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.4 Trygghet att hyra i andra hand

7.4.1 Skäliga hyror på andrahandsmarknaden

I storstadsregionerna och andra kommuner med inflyttning råder sedan flera år bostadsbrist. Som en konsekvens av bostadsbristen bor fler människor inneboende hos andra eller hyr i andra hand, och en svart hyresmarknad har vuxit fram. I Stockholm uppskattar t.ex. flera av de allmännyttiga bostadsbolagen att 10 procent av deras lägenhetsbestånd hyrs ut olovligt.⁶ Vänsterpartiet vill först och främst bemöta bostadsbristen med ett ökat byggande. Men vi menar också att andrahandshyresgästernas rättigheter i vissa fall måste stärkas. Ockerhyror vid andrahandsuthyrning och svarthandel med förstahandskontrakt handlar om resursöverföring mellan parter som befinner sig i ett ojämnt maktförhållande.

⁶<http://www.lansstyrelsen.se/stockholm/SiteCollectionDocuments/Sv/publikationer/2013/rapport-2013-4.pdf>.

Fel! Okänt namn på

Den som hyr en hyresrätt i andra hand och har betalat för mycket i hyra kan vända sig till hyresnämnden för att få hyran prövad i efterhand. Om hyresnämnden gör bedömningen att hyran varit för hög ska förstahandshyresgästen betala tillbaka den överskjutande delen till andrahandshyresgästen. Vänsterpartiet värnar denna ordning och vill utvidga den till att även omfatta ägda bostäder. Hyror som avspeglar bruksvärdet måste säkras.

Dessvärre är inriktningen för regeringens politik den rakt motsatta. Den 1 februari i år trädde lagen om uthyrning av egen bostad i kraft. Lagstiftningen innebär att personer som äger sin bostad kan hyra ut den med en högre hyra än bruksvärdessystemet medger. Den ovan nämnda möjligheten att få tillbaka överhyra retroaktivt har också avskaffats för andrahandshyresgäster som hyr en bostadsrätt i andra hand. I stället får hyresgästen numera gå till hyresnämnden och få framtida hyra fastställd till ett slags kostnadshyra. I kostnadshyran får, förutom månadsavgiften, en fiktiv räntekostnad räknas in. Denna hyra är alltså inte kopplad till uthyrarens faktiska kostnader. Regeringen aviserar dessutom i budgetpropositionen att man vill gå vidare och låta bostadsrättsägare själva besluta om andrahandsuthyrning utan att begära tillstånd från bostadsrättsföreningen.

Vänsterpartiet är mycket kritiskt till den här lagstiftningen som innebär att det som anses vara en skälig hyra höjs och att hyresmarknaden blir än mer komplicerad. Det blir mer lönsamt för hyresvärden och mer osäkert för hyresgästen. Statistik visar också att redan några månader efter att lagstiftningen trätt i kraft så har andrahandshyrorna, framför allt i Stockholm, höjts.⁷ Av dessa skäl bör lagen om uthyrning av egen bostad avskaffas. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

Det kan också behövas skärpta sanktioner i fall med oskäliga hyror. I dag kan hyresnämnden alltså döma att oskälig hyra återbetalas i vissa fall, men fler åtgärder bör utredas. Regeringen bör återkomma med skarpare åtgärder mot oskäliga hyror vid andrahandsuthyrning. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.4.2 Kommunal förmedling av andrahandslägenheter

Vänsterpartiet menar att bostadsförmedlingar är ett bra verktyg för att fördela bostäder med förstahandskontrakt på ett rättvist och förutsägbart sätt. Vi lägger därför på annan plats i motionen fram förslag om att det ska vara obligatoriskt för kommuner att ha en bostadsförmedling. Vi menar att man inte ska vara beroende av kontakter för att få en bostad.

Kommunala bostadsförmedlingar ägnar sig vanligtvis inte åt att förmedla andrahandslägenheter. Förmedlingen sker i stället genom privata förmedlingar mot betalning och utan kontroll av, eller krav på, rimliga hyror. I många fall kan det handla om kostnader på flera tusen kronor för att få ett kontrakt på några månader och till det läggs dessutom ofta minst sagt oskäliga hyror.

⁷ http://www.svd.se/nyheter/inrikes/hyran-skenar-for-lagenhet-i-andra-hand_8340418.svd.

Alla är beroende av att ha en bostad, vilket påverkar relationen mellan förstahands- och andrahandshyresgäst. Överhyror är ett utnyttjande av människor som befinner sig i en beroendeställning. För att skapa rättvisa villkor för dem som söker bostad i regioner med bostadsbrist anser vi att en översyn av förmedlingen av bostäder ska göras så att den även omfattar frågan om obligatorisk förmedling av andrahandslägenheter inom ramen för kommunala bostadsförmedlingars verksamhet. Denna typ av förmedling är önskvärd för att minska riskerna för att redan utsatta människor drabbas av oskäligen hyror och orimliga förmedlingsavgifter. Dessutom skulle en sådan lösning även innebära ökad säkerhet för den som vill hyra ut sin bostad med gott uppsåt. Kommunala förmedlingar kan ges uppdraget att kontrollera att hyror sätts på en nivå som motsvarar bruksvärdet. Regeringen bör utreda förutsättningarna och villkoren för kommunal förmedling och uthyrning av lägenheter i andra hand. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

7.5 Förbättra ungdomars bostadssituation

Många unga har svårt att etablera sig på bostadsmarknaden. Enligt Hyresgästföreningen är andelen unga mellan 20 och 27 år som bor i egen bostad, dvs. bostadsrätt, eget hus eller hyresrätt med förstahandskontrakt 51 procent.⁸ Det är den lägsta uppmätta andelen sedan Hyresgästföreningen började kartlägga unga vuxnas boende 1997. Många unga vuxna är oroliga för att de inte ska få ett eget boende. Nästan var fjärde ung vuxen bor hemma hos föräldrarna.

Vänsterpartiet tycker att landets unga är måste ges möjlighet att kunna planera sin framtid, flytta hemifrån och börja sina vuxenliv. Det är avgörande att det finns tillgång till billiga hyreslägenheter i hela landet för att öka rörligheten och för att möjliggöra unga människors inträde på arbetsmarknaden. Därför föreslår vi att det införs ett investeringsstöd för att kunna bygga miljövänliga hyresrätter med rimliga hyror framför allt på orter där bostadsbristen i dag är stor. Regeringens svar på ungdomars bostadsbrist är i stället att de bostäder som byggs speciellt för unga ska vara av lite lägre kvalitet. Exempelvis vill man kunna bygga mindre än vad som är tillåtet i dag och på bullrigare platser, trots att det finns tydliga samband mellan att utsättas för buller och stressymptom.

7.5.1 Studenters situation

I dag bor inte ens en fjärdedel av studenterna i en studentbostad. Nästan 68 000 studenter saknar, men vill ha, en egen bostad eller studentbostad. Många bor hemma hos föräldrarna. Om inte situationen förbättras dramatiskt finns det risk för att stora samhällsgrupper inte har möjlighet att studera. Sveriges Förenade Studentkårer (SFS) skriver i sin bostadsrapport för 2013 att

⁸http://www.hyresgastforeningen.se/Om_Oss/ladda_hem/rapporter/ungas_boende/Documents/Sverige%202013%20Hur%20bor%20unga%20vuxna%20-%20Hur%20vill%20de%20bo.pdf.

Fel! Okänt namn på

endast 4 av 32 studentstäder kan garantera sina studenter ett boende. I Stockholm rapporterar Stiftelsen Stockholms studentbostäder (SSSB) om att trångboddheten i studentbostäderna börjar bli så stor att de riskerar att bli en sanitär olägenhet när studenterna tvingas dela rum med varandra. Enligt en undersökning gjord av Hyresgästföreningen har en av fyra studenter svårt att klara av sina boendekostnader.

Medan bostadsminister Stefan Attefall inför terminsstarten uppmantrar studenterna att använda alla sina kontakter⁹ i jakten på bostad så har Vänsterpartiet politiska förslag för att öka byggandet av studentbostäder. Det investeringsstöd som Vänsterpartiet föreslår för att öka bostadsbyggandet med inriktning på hyresrätter omfattar även studentbostäder. Vi föreslår också att fastighetsskatten på studentbostäder tas bort. På så sätt bör hyran kunna sänkas.

7.5.2 Hyresgarantier

En kommunal hyresgaranti är ett borgensåtagande från kommunens sida som omfattar en hyresgästs skyldighet att betala hyra. Syftet med en kommunal hyresgaranti är att ge stöd till hushåll som har ekonomisk förmåga att klara kostnaderna för ett eget boende men som trots detta har svårighet att etablera sig på bostadsmarknaden och få en hyresrätt med besittningsskydd. Det kan t.ex. vara aktuellt för en person som saknar tillsvidareanställning. Den kommunala hyresgarantin blir en extra säkerhet för hyresvärden och kan därför bidra till att den sökande får ett eget hyreskontrakt på en bostad. Bland unga mellan 16 och 24 år som har en anställning är det mer än hälften som är visstidsanställda. Därför är ungdomar en grupp som skulle gynnas av mer utbredda hyresgarantier.

Det är i dag valfritt för en kommun att ge sina invånare en hyresgaranti. Enligt Boverket är det väldigt få kommuner som erbjuder sina medborgare denna möjlighet.

8 Bostadsbidrag

Bostadsbidragen ska vara ett bostadspolitiskt instrument med uppgift att ge ett skydd när hyran är för hög i förhållande till inkomsten. Därmed ges hushållen en möjlighet att efterfråga bostad efter behov och inte enbart efter betalningsförmåga. Bostadsbidragen ska även bidra till möjligheten att behålla sin bostad vid oförutsedda händelser som arbetslöshet eller sjukdom. Dessutom är bostadsbidraget ett fördelningspolitiskt instrument som ska bidra till att omfördela resurser i samhället och minska de ekonomiska klyftorna.

⁹ <http://www.svtplay.se/klipp/1380077/debatt-om-bostadskrisen>.

8.1 Utred dagens bostadsbidrag

Nya regler för bostadsbidragen infördes 1997. Dessa har inneburit kraftigt sänkta kostnader för bostadsbidraget eftersom allt färre hushåll kan få bostadsbidrag. Boverket gjorde 2006 en analys av hur reglerna påverkade barnfamiljers möjligheter att få bostadsbidrag, och i ett vidare perspektiv hur hushåll med sämre ekonomi kan ta del av den standard som råder i samhället. Man konstaterade att förändringarna lett till att utsatta familjer har fått det svårare att bo bra till en rimlig kostnad. Trångboddhet är vanligare och skyddsnetet för fattiga barn har blivit sämre. Liknande resultat finns i en nyligen publicerad studie från Inspektionen för socialförsäkringen som visar att de regler som infördes 1997 har lett till inlåsnings effekter och ökad trångboddhet.

I ett svar på ett regeringsuppdrag från Försäkringskassan om resultatindikatorer för den ekonomiska familjepolitiken, som överlämnades i juni 2013, undersöks bl.a. vilken betydelse försäkringar och bidrag har haft för inkomsterna i olika hushållstyper under 2000-talet. De behovsprövade bidragen har relativt stor betydelse för ensamstående med barn. Men dessa bidrags inverkan på den ekonomiska omfördelningen i samhället har blivit mycket mindre sedan slutet av 1900-talet. Den minskade effekten av behovsprövade bidrag under perioden sammanfaller med försämringarna av bostadsbidragen.

Den allt sämre ekonomiska standarden för många och särskilt för ensamstående med barn har tvingat regeringen att agera. I budgetpropositionen för 2012 genomfördes några förbättringar av bostadsbidraget. Det särskilda bidraget för ensamstående föräldrar höjdes med mellan 350 och 600 kronor beroende på antalet barn och samtidigt sänktes den nedre gränsen för alla hushåll med barn för vilka bostadskostnader som ger rätt till bostadsbidrag. För hushåll utan barn höjdes den andel av bostadskostnaden som ger ersättning. I budgetpropositionen för 2014 föreslås nu ytterligare en höjning av det särskilda bidraget. Regeringen har lappat och lagat lite, men de grundläggande problemen med bostadsbidragen består.

Vänsterpartiet föreslår därför att det tillsätts en utredning med uppgift att skapa ett bostadsbidrag som stärker människors rätt och möjlighet att hålla sig med bra och tillräckligt rymliga bostäder även om man har svag ekonomi. Hela systemet behöver ses över och förändras för att stärka rätten till en bra bostad. Bland de frågor som måste belysas är reglerna för inkomstgränser, bostadskostnader, ytnormer samt återkrav. Se även vår motion 2013/14:Sf267, Bostadsbidrag.

9 Handlingsplan mot hemlöshet

För Vänsterpartiet är bostaden en social rättighet. Med det menar vi att alla människor ska ges likvärdiga möjligheter att leva i goda bostäder i bra miljöer till rimliga kostnader. Bostaden utgör en viktig förutsättning för människors

Fel! Okänt namn på

möjligheter att förverkliga sina drömmar. Att vara utan bostad är att vara berövad rätten till ett fullgott liv.

Rätten till en god bostad för alla var den sociala bostadspolitikens mål när den utformades på 1940-talet. För att nå detta mål insåg man att det krävdes politiska beslut och en offensiv lagstiftning. Under 1960- och 70-talen samlades alla krafter för att komma till rätta med bostadsbristen, för statens del genom finansieringsgarantier, för kommunernas del genom insiktsfull markpolitik och planering. De insatser som gjordes är ur ett historiskt perspektiv fantastiska. På två decennier lyckades staten och kommunerna avsevärt höja den generella boendestandarden samtidigt som bostadsbristen i det närmaste avskaffades.

Även om alla satsningar som gjordes inte var bra så lyckades man i princip radera hemlösheten under perioden 1975–1985. Under 1990-talet har hemlösheten återkommit och permanentats på en mycket hög nivå. I Socialstyrelsens senaste nationella kartläggning av hemlösheten framgår att hemlösheten har ökat i alla hemlöshetsituationer sedan den förra mätningen år 2005. Det finns en rad olika metoder att mäta och definiera hemlöshet, men oavsett vilken vi väljer är det ovärdigt ett civiliserat samhälle att låta någon människa stå utan rätten till eget boende.

Stora grupper lever på gränsen till fattigdom och hemlöshet. För att förhindra att de hamnar där krävs verktyg för kommuner och stat för att dels förebygga hemlöshet, dels bekämpa den som redan är ett faktum. Det avgörande för att lösa problemet är att bygga bostäder som människor har råd att bo i.

Dessutom måste bostadsbidragen fungera på ett sådant sätt att de grupper som av ekonomiska skäl i dag inte kan söka eller behålla bostäder får en rimlig möjlighet att göra det. Därutöver krävs regleringar så att bostadsförsörjningen fungerar och bostäder kan fördelas under ordnade och icke-diskriminerande former.

Allas rätt till en egen bostad borde vara självklar i Sverige. Ingen i detta välmående land ska behöva vara utan en egen bostad. Problemet är nationellt och regeringen bör därför ta ett nationellt ansvar. Regeringen bör få i uppdrag att ta fram en nationell handlingsplan med en nollvision för hemlösheten. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9.1 Regelbunden kartläggning av hemlösheten

Socialstyrelsens nationella kartläggningar av hemlöshetens omfattning har alla genomförts utifrån givna regeringsuppdrag. Vänsterpartiet menar att det vore rimligare att – som Kommittén för hemlösa framhöll i sitt slutbetänkande (SOU 2001:95) – regelbundna kartläggningar och uppföljningar ingår som en självklar del av Socialstyrelsens löpande verksamhet. På så sätt skulle statistiken bli mer användbar som hjälpmedel för ansvariga myndigheters strategiska arbete på central, regional och kommunal nivå i syfte motverka och minska hemlösheten.

Boverket genomför årligen enkäter till kommunerna om bostadsmarknads-läget. Häri ingår bl.a. frågor om huruvida det råder brist eller överskott på lägenheter, om förekomsten av bostadsförmedling, förturer och kösystem inom allmännyttan, om samarbete mellan socialtjänst och privata och allmännyttiga hyresvärdar samt om de ökande svårigheterna att ordna bostäder åt hemlösa, ungdomar och äldre. Under några år kring millennieskiftet kartlades också kommunens sekundära bostadsmarknad, antal härbärgesplatser etc.

För att avsevärt förbättra informationen om bostadslöshetens utveckling och förändringar i de bostadslösas situation bör Boverkets och Socialstyrelsens kartläggningar samordnas. Socialstyrelsen och Boverket bör regelbundet kartlägga hemlöshet och boende för hemlösa, minst vart tredje år. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9.2 Minska antalet vräkningar

Från slutet av 1980-talet till mitten av 1990-talet ökade antalet verkställda vräkningar mycket kraftigt. Det huvudsakliga skälet var kraftiga hyreshöjningar i kombination med att kommunala och privata bostadsföretag började tillämpa en hårdare linje mot hushåll med hyresskulder.

Den absoluta majoriteten av verkställda vräkningar sker p.g.a. hyresskuld. För en del av de vräktas är vräkningsgrunden upprepade försenade hyresinbetalningar, trots att ingen hyresskuld kvarstår. Sådana förseningar kan bero på slarv, bristande kunskap om hyreslagens regler och tillämpningar, eller regelbundna utbetalningar av löner och inkomster från socialförsäkringarna. Ungdomar är en grupp som ofta finns i den här kategorin. I andra sammanhang är en vanlig konsekvens av försenade betalningar att man får en betalningspåminnelse och därefter någon form av straffavgift. Detta borde vara en rimlig ordning också när det gäller försenad hyresinbetalning.

En grupp av hyresgäster som behöver ett starkare besittningsskydd för att undvika vräkningar är kvinnor som misshandlas i hemmet av sin make eller sambo. I kombination med misshandeln sker ofta skadegörelse i lägenheten. Skadegörelse är normalt grund för uppsägning men då tas inte hänsyn till kvinnans och eventuella barns behov av bostaden och deras situation i egenskap av brottsoffer. Besittningsskyddet för brottsoffer behöver stärkas genom att deras rätt att fortsätta nyttja lägenheten bör skrivas in i hyreslagen, se även Vänsterpartiets motion 2013/14:So249, Mäns våld mot kvinnor och andra former av våld i nära relationer.

I betänkande 2012/13:CU11 Hyresrätt m.m. ställde sig civilutskottet bakom Vänsterpartiets motionsyrkanden om att stoppa vräkningarna av brottsoffer. Riksdagen har fattat beslut om att det ska genomföras en översyn av frågan och att regeringen skyndsamt ska återkomma med ett förslag om ändring av hyreslagen. Vi förutsätter därför att riksdagen kommer att få ta ställning till ett sådant förslag under detta riksdagsår.

Föräldrars fattigdom kan leda till att barn blir hemlösa. Det finns i dag barnfamiljer som saknar bostad och t.o.m. tvingas att vara med om vräkningar. Trots att regeringen har en nollvision för barnvräkningar visar siffror från

Fel! Okänt namn på

kronofogden att 569 barn blev avhysta under år 2012. För riket som helhet är detta en nedgång med 14 procent. Första halvåret 2013 har minskningen fortsatt jämfört med 2012, men än så länge är det för tidigt att säga om utvecklingen kommer att fortsätta. Det är också fortfarande mycket långt ifrån målet om att inga vräkningar av barn ska ske. Konsekvenserna för barnen är mycket negativa. Deras boendesituation försämras dramatiskt, de förlorar sitt sociala sammanhang, tvingas byta skola och mår dåligt av den kris deras föräldrar hamnat i.

Det är oacceptabelt att barn är hemlösa. Det ska inte vara möjligt att vräka barnfamiljer innan dessa har ett gott boende att flytta till. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

9.3 Bostad som en rättighet för alla

Alla människor ska ha rätt till en bostad. Som socialtjänstlagen tolkas i dag garanteras inte hemlösa rätten till eget boende utan endast ”tak över huvudet”. Vi menar att bostadspolitiken måste styras av ett rättighetsperspektiv i enlighet med regeringsformen. Rätten till bostad skulle kunna inarbetas i socialtjänstlagen så att den kompletteras med en bestämmelse om att rätt till bistånd också ska omfatta rätten till en egen bostad.

Avsaknaden av en bostad är naturligtvis ett reellt problem även för dem som inte är klienter hos socialtjänsten. I dessa fall är det inte rimligt att den enskilde ska behöva vända sig till socialtjänsten för att kunna tillförsäkras en adekvat bostad, och socialtjänsten är inte heller dimensionerad för att klara av en sådan uppgift. Rätt till bostad i fall där socialtjänstlagen inte är tillämplig skulle i stället kunna inarbetas i nu gällande lag om kommunernas bostadsför-sörjningsansvar och med den av oss föreslagna kommunala bostadsför-medlingen som ansvarig för att tillgodose detta behov.

Vad som ovan anförs om allas rätt till bostad bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10 Bryt boendesegregationen

I Sverige ökar orättvisorna. Konsekvenserna av samhällets växande klyftor avspeglas tydligt i boendet. Människors ekonomiska och sociala villkor avslöjas genom vilket område de bor i. Den svenska bostadsmarknaden är segregerad, dvs. olika befolkningsgrupper bor fysiskt åtskilda från varandra, men den är också segmenterad. Det betyder att de olika upplåtelseformerna i hög grad är geografiskt åtskilda. De med lägst inkomster bor oftast i hyresrätter. Personer med utländsk bakgrund bor ofta i hyresrätt, medan de som bor i villa till största delen har svensk bakgrund.

Upprustningsbehovet av bostäder, skolor och fritidslokaler skapar i kombination med ungdomars utestängning från arbetsmarknaden en stor frustration hos många unga i städernas förorter. I Vänsterpartiets motion

2013/14:A301 Inkludering och antidiskriminering, skriver vi mer om hur bostadssegregation, arbetslöshet och det fria skolvalet samverkar och skapar klassklyftor och ojämlikhet.

Som vi nämner på annan plats i motionen så är ett sätt att angripa segmenteringen att öka blandningen av upplåtelseformer i olika bostadsområden. Regeringen har däremot ett väldigt ensidigt fokus på att genomföra ombildningar från hyresrätt till bostadsrätt. I stället för att satsa resurser på att rusta upp och renovera de fastigheter vi gemensamt äger i de allmännyttiga bolagen, reas dessa ut till hyresgästerna med uppmaningen att "ta makten" över sitt boende och själva bekosta upprustningen. Den här utvecklingen går i princip tväremot Vänsterpartiets analys av vilka behoven är.

Vi menar att bostaden är, och ska förbli, en social rättighet och inte en handelsvara. En social bostadspolitik kräver att vi motverkar marknadshyror och satsar på blandade upplåtelseformer. Men boende handlar inte enbart om själva bostaden utan också om hur det fungerar där man bor med skola, vård, omsorg, kommunikationer och service. För att komma till rätta med boendesegregationen krävs kraftfulla satsningar på att stärka välfärden, på att garantera rätten till arbete och på att bekämpa rasism och diskriminering. En politik för att utjämna klyftorna är också en politik för att komma till rätta med bostadssegregationen.

Mot bakgrund av ovanstående bör en parlamentarisk utredning om boendesegregationen tillsättas i syfte att föreslå åtgärder mot densamma. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10.1 Stärk boendeflytandet

De boendes makt över den egna bostaden och bostadsområdet behöver utvecklas. Det ska vara möjligt att påverka de processer, skeenden och beslut som rör boendet. Närhetsprincipen ska vara vägledande, dvs. beslut ska fattas så nära de berörda som möjligt, och boendeflytande ska kunna utövas på flera nivåer. Det enskilda hushållet ska kunna bestämma över den egna bostaden och de boende ska gemensamt kunna bestämma över utvecklingen i ett kvarter eller ett område.

Regeringen har ändrat lagstiftningen så att informationsplikten före beslut om överlåtelse av fast egendom har tagits bort. Därmed har hyresgästernas inflytande begränsats. Detsamma gäller inflytandet över bostadsföretagets vinstuttag och avsättningar till underhåll. Regeringen bör därför återkomma med förslag på hur de boende i allmännyttans bostäder kan ges ett större inflytande över de övergripande beslut som fattas i bostadsföretagen. Detta bör riksdagen som sin mening ge regeringen till känna.

10.2 Stärk den kooperativa hyresrätten

Juridiskt finns det två olika typer av kooperativa hyresrättsföreningar. Dels hyresmodellen – som innebär att föreningen hyr huset där man bor, och dels

Fel! Okänt namn på

ägarmodellen – i vilken föreningen äger huset man bor i. I dag är hyresmodellen den helt dominerande formen.

Kooperativ hyresrätt brukar beskrivas som en spekulationsfri upplåtelseform, som befinner sig i en nisch mellan den konventionella hyresrätten och bostadsrätten. Tanken är att boendeformen ska innehålla ett större inslag av boendedemokrati och självförvaltning än för den vanliga hyresrätten, samtidigt som den inte ska tvinga den enskilde till lika stora ekonomiska satsningar som en bostadsrätt vanligen kräver. Upplåtelseformen ger heller inte utrymme för sådana spekulativa inslag som ibland kan prägla bostadsrätten. Informationen om den kooperativa hyresrätten bör stärkas.

Stockholm den 4 oktober 2013

Jonas Sjöstedt (V)

Torbjörn Björlund (V)

Hans Linde (V)

Mia Sydow Mölleby (V)

Siv Holma (V)

Eva Olofsson (V)

Amineh Kakabaveh (V)